

JOHN RONALD REUEL TOLKIEN - HOBIT ANEB CESTA TAM A ZASE ZPÁTKY

LITERÁRNÍ TEORIE

Literární druh a žánr:

fantasy román (próza, epika)

Literární směr:

vydáno r. 1937 – jedná se o autorovu románovou prvotinu (rané období jeho literární tvorby); fantasy/science fiction literatura 1. poloviny 20. století

Slovní zásoba:

převažuje spisovný jazyk; časté použití názvů označujících fiktivní místa ("Osamělá hora", "Kopec", "Voda"); občas zastaralé výrazy ("v tišině světa", "toho jitra") - archaismy, přechodníky; objevují se výrazy z autorem vymyšlených cizích řečí (např. z elfštiny)

Stylistická charakteristika textu:

brilantní a velmi pestré popisy prostředí, navozující pocit opravdovosti; převažuje monolog vypravěče, méně pak přímá řeč jednotlivých postav a dialogy;

Vypravěč:

vypravěčem je sám autor jako tzv. vševědoucí pozorovatel děje ve 3. osobě (-er forma); styl vyprávění popisný, občas úvahový

Postavy:

BILBO PYTLÍK: hobit (pohádková postava velmi malého vzrůstu, podobná trpaslíkům); je spokojený s pohodlným životem a komfortem ve své noře v Hobitíně (ten leží v oblasti zvané Kraj); má rád stereotyp; dřímá v něm však touha po dobrodružství, kterou v něm objeví až čaroděj Gandalf; zpočátku velmi nezkušený a bojácný; GANDALF: moudrý a silný čaroděj; THORIN: nenasytý a chamtivý trpaslík, snaží se za každou cenu získat zpět ukradený poklad (vidina velkého bohatství ho zaslepi)

Děj:

čaroděj Gandalf se potká s hobitem Bilbo Pytlíkem, a seznamuje ho s trpaslíky → Bilbo Pytlík, Gandalf a trpaslík Thorin se svou družinou se vydávají na dobrodružnou výpravu s cílem získat zpět poklad, který byl ukraden trpaslíkům a který hlídá hrozivý drak Šmak v Osamělé hoře → cestou je přepadávají zlobři, zachrání je až Gandalf → navštěvují mimo jiné Roklinku, oblast obývanou tajemnými elfy → při obtížném přechodu Mlžných hor je výprava zajata skřety → po zásahu Gandalfa a zbesílém útoku se Bilbo ztratí, přičemž v jeskynním systému nachází ztracený prsten s tajemnými vlastnostmi → po úniku před jeho bývalým majitelem, podivným tvorem Glumem, se vrací k ostatním → do Temného hvozdu vcházejí trpaslíci spolu s Bilbem, Gandalf se od výpravy mezitím oddělil → průchod lesem jim trvá velmi dlouho, Bilbo musí několikrát využít nadpřirozených vlastností svého prstenu a osvobozuje trpaslíky nejdříve od pavouků a poté z elfského zajetí → dostávají se k Jezernímu městu a Osamělou horu již mají na dosah, musejí však nalézt tajný vchod do jejího nitra → když ho naleznou, je Bilbo vyslán dovnitř na průzkum → objevuje draka Šmaka a vedle něj hromadu zlatu → vezme mu jeden zlatý pohár, načež drak podpálí město Jezerního lidu (je však zastřelen Bardem Lučistníkem) → po smrti draka přichází k Osamělé hoře spojené vojsko elfů a lidí s vidinou snadné kořisti → naleznou zapečetěný vchod a Thorinovu družinu na stráž → mezitím se k Thorinově družině přidává Dáin Železná noha → Bilbo, který přeje spíše lidem a elfům, ukradne Thorinovi Arcikam, nejcennější klenot Osamělé hory, a odnese ho králi elfů → to ještě zvýší napětí → vojsko elfů a lidí ale napadne armáda skřetů a vrků → tato situace spojí vojsko elfů a lidí s trpaslíky → začíná Bitva pěti armád → při obraně umírá mnoho elfů, lidí i trpaslíků, jejich spojená armáda však poráží skřety a vyhání je do močálů a do Temného hvozdu → Thorin se před svou smrtí stihne usmířit se zraněným Bilbem → nastává mír a uzdravený Bilbo se se svým s podílem z pokladu vrací domů do Kraje

Kompozice, prostor a čas:

kniha členěna do kapitol, kompozice vyprávění je chronologická (jednotlivé části děje na sebe časově navazují); místem je fiktivní (autorem vymyšlený) svět zvaný Středozem; příběh probíhá během smyšleného roku 2941 t.v. (třetího věku)

Význam sdělení (hlavní myšlenky díla):

věčný boj dobra se zlem; pobavení vlastních dětí (původní záměr příběhu); uvedení čtenářů do zcela nově vytvořeného pohádkového světa

LITERÁRNÍ HISTORIE - společensko-historické pozadí vzniku

Politická situace (mocenské konflikty, aj.):

ženy v USA získávají volební právo (1920); v americkém Chicagu "vládne" mafiánský boss Al Capone (20. léta 20. stol.); krach na newyorské burze (1929); Adolf Hitler jmenován německ. kancléřem (1933) → v Německu se postupně dostávají k moci nacisté; Španělská občanská válka (1936-1939)

Základní principy fungování společnosti v dané době:

svět s napětím sleduje zbrojení a radikalizaci nacistického Německa → rostou obavy z rozpoutání dalšího globálního konfliktu

Kontext dalších druhů umění:

HUDBA: Louis Armstrong (1901-1971); Frank Sinatra (1915-1998); MALBA: Jackson Pollock (1912-1956); FILM: Charlie Chaplin (1889-1977)

Kontext literárního vývoje:

fantasy literatura 1. pol. 20. stol. zahrnovala autory jako byl Tolkien nebo jeho blízký přítel C.S. Lewis (Letopisy Narnie); v oblasti science fiction vytvářel svá první díla Arthur C. Clarke (pozdější tvůrce díla 2001: Vesmírná odyseja) nebo George Orwell; v době vzniku díla patřila mezi hlavní hybatele svět. literatury tzv. ztracená generace - Ernest Hemingway (Komu zvoní hrana) nebo Francis Scott Fitzgerald; kromě podobné věk. kategorie spojuje Tolkiena se ztracenou generací i hlavní znak jejich členů - aktivní účast v 1. svět. válce; u nás tvořil např. Karel Čapek (Válka s mloky, Bílá nemoc)

AUTOR - život autora:

John Ronald Reuel Tolkien (1892-1973) - byl angl. spisovatel, jazykovědec a profesor; nar. se na území dnešní Jihoafrické republiky do angl. rodiny (otec ředitel tamní banky) → jako malý odcestoval s matkou zpět do Anglie, kde strávil velkou část dětství na venkově → od mládí se zajímal o cizí jazyky, později vystudoval univerzitu v Oxfordu → v r.1916 se oženil a aktivně vstoupil do bojů 1. svět. války → v bitvě na řece Sommē onemocněl → během zotavování začal psát → postupně se stal velkým znalcem angl. jazyka a začal vyučovat na univerzitě v Oxfordu → na konci 30. let se díky svým pohádkovým příběhům stal slavným spisovatelem → se svou manželkou, která zemřela r. 1971, měl 4 děti → r. 1972 mu britská královna Alžběta II. udělila Řád britského impéria → o rok později zemřel ve věku 81 let; ZAJÍMAVOSTI: byl velkým znalcem staré angličtiny a dokázal plyně hovořit mnoha evropskými jazyky; své slavné příběhy původně tvořil pouze pro své děti - byl přesvědčený, že nemají šanci prosadit se u širšího publika

Vlivy na dané dílo:

dětství strávené na anglickém venkově (= vliv na vymyšlení pohádkové krajiny)

Vlivy na jeho tvorbu:

tvorba pohádkových příběhů pro pobavení svých dětí; široké jazykové znalosti; úžasná fantazie a představivost; účast v bojích 1. světové války; finština (předloha pro vytvoření pohádkového elfského jazyka)

Další autorova tvorba:

tvořil zejména prózu - ROMÁNY: trilogie *Pán prstenů* (pokračování Hobita), *Silmarillion* (vysvětluje svět jeho nejznámějších příběhů); dále tvořil POEZII, významné jsou jeho ODBORNÉ PRÁCE, zejména na téma staroanglického jazyka a literatury

Inspirace daným literárním dílem (film, dramatizace, aj.):

FILM: Hobit: Neočekávaná cesta (film USA;2012), Hobit: Šmakova dračí poušť (2013), Hobit: Bitva pěti armád (2014) – režie všech filmů: Peter Jackson

Jak dílo inspirovalo další vývoj literatury:

dílo se stalo předlohou pro pokračování s názvem "Pán prstenů", zároveň výrazně ovlivnilo moderní fantasy literaturu; autor se i díky tomuto dílu proslavil natolik, že je dnes považován za otce (zakladatele) moderní hrdinské fantasy literatury

LITERÁRNÍ KRITIKA

Dobové vnímání díla a jeho proměny:

kniha zaznamenala u čtenářů po celém světě obrovský úspěch a velmi brzy se stala bestsellerem → velký úspěch knihy byl důvodem pro vytvoření jejího pokračování - trilogie s názvem Pán prstenů → dnes je kniha vnímána jako klasické dílo literatury pro děti

Dobová kritika díla a její proměny:

literární kritika díla byla vesměs pozitivní, např. list New York Herald Tribune ho zvolil za nejlepší dětskou fantasy knihu

Aktuálnost tématu a zpracování díla:

relativně moderní a velmi čtivý jazyk je zárukou aktuálnosti jeho zpracování; pokud jde o samotné téma, pohádkový příběh je do určité míry nadčasový

Ukázka: *Kdysi dávno, jednoho jitra v tišině světa, v němž bylo méně hluku a více zeleně, kdy hobitové byli ještě početní a prospívali, stál Bilbo Pytlík po snídani ve svých dveřích a kouřil z dlouhatánské dřevěné fajfky, která mu sahala skoro až k srstnatým prstům na nohou (pečlivě vykartáčovaným), když tu se jakousi zvláštní náhodou stalo, že šel kolem Gandalf. Gandalf! Kdybyste o něm slyšeli jenom čtvrtinu z toho, co jsem slyšel já, - a já slyšel jenom čtvrtinu z toho, co je o něm k slyšení, - byli byste připraveni na jakoukoli pozoruhodnou historku. Dobrodružné historky se kolem něho přímo rojily, kam jen vkročil, a to tím nejpodivuhodnějším způsobem. Touhle cestou pod Kopec už dlouhá léta nezabloudil, vlastně už do smrti svého přítele Brala, a hobiti už skoro zapomněli, jak vůbec vypadá. Byl totiž pryč za Kopcem a za Vodou ve svých vlastních záležitostech už od té doby, co byli všichni ještě malí hobitkové a hobitčičky. Toho jitra nic netušící Bilbo uviděl před sebou jenom nějakého starce s holí. Stařec měl vysoký špičatý modrý klobouk, dlouhý šedivý plášť, stříbrnou šálu, přes kterou mu až po pás splýval bílý plnovous, o obrovské černé boty. "Dobré jitro!" pozdravil Bilbo a také to tak mysl. Svítlo slunce a tráva se svěže zelenala. Gandalf se na něj podíval zpod huňatého obočí, které mu trčelo ještě dál než stinná střecha klobouku. "Jak to myslíte?" zeptal se. (TOLKIEN, J.R.R. - Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky. Praha:Odeon, 1991. s.379*

román - prozaický epický žánr; delší rozsah a komplikovanější děj než povídka nebo novela; příběh zpravidla obsahuje více postav

fantasy - literární žánr obsahující nadpřirozené (pohádkové) prvky (občas s prvky magie); velmi častá je v tomto případě inspirace antikou

ztracená generace - skupina převážně amerických prozaiků, kteří se většinou přímo účastnili 1.svět.války (→ zničení jejich ideálů a vliv na jejich tvorbu, život a psychiku); NAPŘ.: Ernest Hemigway, Francis Scott Fitzgerald, William Faulkner nebo Gertrude Steinová, která je považována za autorku pojmu "ztracená generace"